

Wat is de mens? (wijsgerige antropologie) Les aantekeningen

Hoe gaat een mens om met geschiedenis?

- Historische generalisatie
- Doorbraak
- Horizon
- Empirisme
- Rationalisme

- ~ Je kunt de geschiedenis bekijken door te letten op de klassentegenstellingen (Marx).
- ~ Je kunt de geschiedenis bekijken door te letten op veranderingen, of door hetgeen dat hetzelfde blijft (*dynamisch* versus *statisch*).
- ~ Je kunt de geschiedenis bekijken door te letten op algemene menselijke problemen, bijvoorbeeld het gezagsprobleem.
- ~ Je kunt de geschiedenis bekijken door te letten op emoties, passie en hartstocht.

Naam van tijd	Jaartal
Middeleeuwen	500 – 1500
Renaissance	1300 – 1500
Reformatie/ hervorming	16 ^e eeuw
Eeuw van de Rede (rationalisme)	17 ^e eeuw
Verlichting (burger)	18 ^e eeuw
Politieke en sociale revoluties (Marx)	19 ^e eeuw

Empirisme: empirie betekent ‘ervaring’

Kennis is alleen dan betrouwbaar als die steunt op waarneming of ervaring.

Rationalisme : ratio betekent ‘rede’

→ Kennis is alleen dan betrouwbaar als die steunt op geldige redeneringen.

Sceptisch/ scepticisme → Twijfel

16^e eeuw → boerenopstanden → tegen afbrokkeling feodale stelsel. Leenheer en leenman zitten voor het leven aan elkaar vast: zekerheid belangrijker dan vrijheid. Door de geldeconomie wil de leenheer geld zien voor zijn land.

Middeleeuwen → afschuw van hebzucht. (ondeugd)

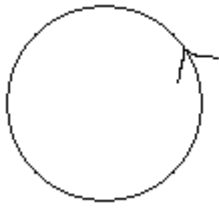
Ontdekking van Newton dat het heelal gehoorzaamde aan wiskundige vergelijkingen. Kracht was geestelijk, nu mechanisch. Onttovering van het wereldbeeld.

“Alleen het besef van het verleden kan ons het heden doen verstaan” (Pas toe op jezelf).

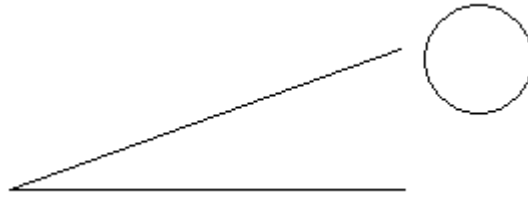
Mijn Verleden is mijn verteld verleden

Zelfreflectie	}	Zelfbeeld
Zelfinterpretatie		Zelfwaardering

Geschiedenis opvatting

Cyclisch

lineair vooruitgangsgeloof: Utopisch denken
Techniek
18^e – 19^e eeuw

Comfortabel aan het lineaire vooruitgangsgeloof is dat jij altijd aan de top staat van de evolutie, dat het jouw gevoel van eigenwaarde ondersteunt.

Sigmund Freud

Grondlegger psychoanalyse

“3 maal is de mens uit het centrum gestoten.”

- De eerste keer door Copernicus → zon staat in het midden van het stelsel, niet de aarde.
- De tweede keer door Darwin → evolutietheorie
- De derde keer door hemzelf → de geest van de mens is heen baas over zichzelf, het wordt beïnvloed door onbewuste verlangens.

Dit gegeven knaagt aan zijn gevoel van zelfwaardering!!!

Begrip ‘achtergrondfantasie’: wat heb je in je hoofd: dit onderzoeken door drie vragen:

Hoe klinkt het woord: gevoelswaarde of emotionele betekenis.

Woordenboekbetekenis: omschrijving of definitie van het woord.

Waar slaat het op? Verwijzingsbetekenis: concrete woorden: vaste en duidelijke verwijzing;

abstracte woorden: ingewikkelde verwijzing : bv het woord democratie.

Perspectief: **Hoe** kijk je?

Benadering

Optiek

Bril

Gereedschap waarmee je kijkt.

Een **visie is het resultaat van een optiek**. De moeilijkste vraag is de vraag naar jouw eigen optiek (Hoe kijk ik naar de werkelijkheid).

Metafoor → vergelijking zonder ‘als’.

Een metafoor kan je op een idee brengen (suggestie) maar ook op een dwaalspoor.

De basismetaphoor voor het heelal in de 17^e eeuw is een klok.

Je verwerpt hiermee de spiegelmetafoor van de kennis. Kennis een is een spiegel, foto van de werkelijkheid

Stellingen, visies

Veronderstellingen: niveau, **optiek**

Geheel van vooronderstellingen die samenhangen vormen jouw

Referentiekader

Filosofische basisredenering → vanuit de stelling terugredeneren naar de vooronderstelling.: d.i. kritisch denken

Wat impliciet is in stelling (ingesloten) moet je expliciteren, uitdrukkelijk maken

Reflectie nadenken over jouw referentiekader

Polemiek (protest) op het niveau van de stelling ↔ Kritiek (onderscheid) welke vooronderstelling.

Polemiek in een levensbeschouwelijke discussie is zinlos.

Polemiek neemt zijn toevlucht tot het exclusieve of.

Binaire logica

EN

$$1 + 1 = 1$$

$$1 + 0 = 0$$

OF

$$1 + 0 + 0 = 1$$

EXCLUSIEVE OF

$$1 + 0 = 1$$

Je moet verkeerde alternatieven verwerpen.

Dialectisch denken van Hegel (dialectiek komt van dialoog= wisselwerking)

Schema:

These <<←-----→ Antithese

Synthese < > nieuwe antithese

Uitgangspunt: je begrijpt jouw stelling pas in de mate dat je zelf actief op zoek gaat naar de antithese: Uit de wisselwerking tussen these en antithese komt een nieuwe stelling(synthese).

Deze wordt weer uitgangspunt als stelling voor een verbeterde antithese. Etc.

Dialectische denkpatroon wordt verpest door polemiek: een gemakkelijke antithese kiezen om gemakkelijker gelijk te krijgen.

Polemiek: strijdgesprek, vechten met woorden

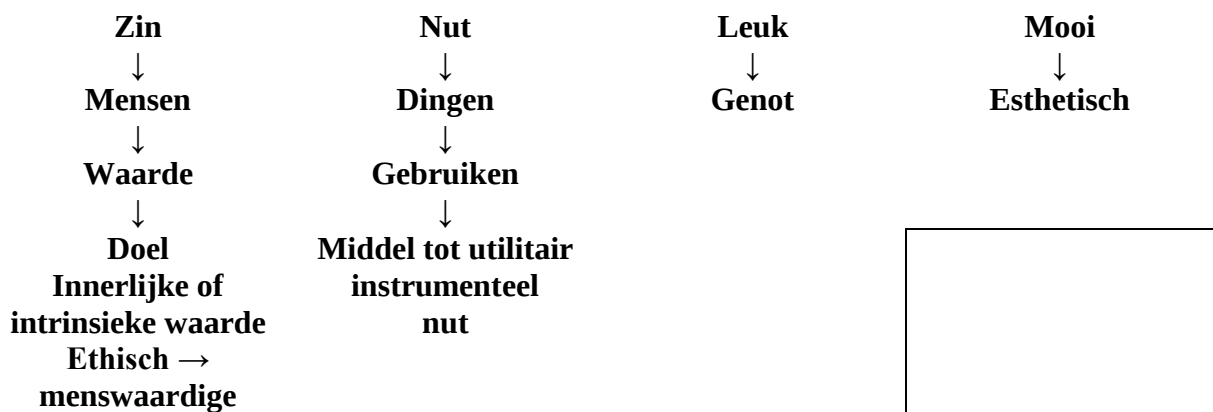
Isme → uitdrukking die in zijn ontstaan vaak een overdrijving aangeeft, die door veel gebruik kan verslijten.

Theïst → bestaan van God erkennen

A-theïst → bestaan van God ontkennen

A-gnost (gnosis = weten) → iemand die het niet weet

Agnostische positie wordt bedreigd door het gevaar van onverschilligheid.

Ideologie:

- Algemeen neutraal (ideeënleer)
- Kritisch negatief, een geheel van ideeën die het zicht op de werkelijkheid verduistert (bijvoorbeeld nazi-ideologie)

Mensbeeld	↔	Ideaalbeeld
↓		↓
Is		Moet zijn

Vgl definitie Mythe: verhaal met gezag dat zegt : zo is het leven, zo moet het zijn!
Veel zogenaamde feiten zijn verborgen normen(is-moet)

Definitieproblematiek

Onderscheid maken tussen het wezenlijke en het bijkomstige: het bijkomstige kan ik wegnemen (abstraheren) zonder het wezen weg te nemen.

Het wezenlijke of het essentiële

Homo est animal rationale → De mens is een redelijk zintuiglijk wezen.

Rationale = Specifieke, wezenlijke

Het individuele is niet te definiëren.

Definities zijn algemeen.

Een mens kan afstand nemen (distantie). Dit is het wezenlijke.

Taal:

- Communicatie (mens + dier) (signaal)
- Distantie, ergens over praten, begripsvorming

Programmeren “conditioneren”

Gedragpsychologie, **behaviorisme**

Stimulus (S) → Respons (R) theorie:

Geconditioneerde Reflex

Pavlov:

S₁ (worst) R (kwijlen) aangeleerde geconditioneerde reflex
S₂ (bel)

S R₁ fobie, angst
 R₂ rust

Rol van de rede: onderscheid tussen instrumentele rede versus waardengericht

De rol van het onbewuste

Sigmund Freud → grondlegger psychoanalyse.

Driedeling:

Überich → norm, geweten

Ich → bewust IK

Conflicten

Es → verlangens, driften

Neurose (letterlijk zenuw) → als je conflicten tussen normen en verlangens niet kunt hanteren.

Psychose → als waan en werkelijkheid door elkaar lopen

Es : verlangen van de mens zijn mateloos

Sleutelbegrip van Freud: verdringing; remedie psychoanalyse: verdrongene bewustmaken: inzicht is genezen.

Descartes zoekt naar controleerbare/ absolute zekerheden. Hij wilde dat bereiken door het twijfelexperiment. Vanuit zichzelf zekerheden opbouwen, accepteer niets van een ander.

De moderne houding: zekerheden controleren

Ontdekt: al twijfelend kan ik mezelf niet doorstrepen.

Hij is géén sceptisch filosoof, want voor hem is twijfel alleen een middel om te komen tot grotere zekerheden.

Natuur--- cultuur

Onveranderlijk—veranderlijk

Essentie: Essentialisme te snel beroep doen op wezen: de vrouw is van nature onderdanig aan de man: patriarchale ideologie.

Tegenover de technische benadering van de natuur staat de religieuze: de natuur als kosmos (dharma= orde). Dit tegenover ‘chaos’

De mens moet zich invoegen in de natuurlijke orde (kosmos).

Elke cultuur heeft een fundamenteel idee van orde

Mechanisering van het wereldbeeld: of onttovering: kracht wordt iets mechanisch. Zie Newton.

Stoa Stoicijnse denkers: ideaal is apatheia een mens moet zich niet mee laten slepen door zijn passies (pathein is lijden, of ondergaan).

Passies zijn niet goed of fout maar **ambivalent**: d.i. tweewaardig, goed en kwaad kunnen door elkaar heen lopen.

Lichaam – Geest

Monisme – Dualisme

Materialisme

Dualisme als algemeen menselijk denkprobleem: iets wat jij in je leven ook tegenkomt. Een zodanig scherp onderscheid maken tussen twee dingen, dat je naderhand moeite hebt om te vragen naar het verband.

Bijvoorbeeld: Plato → Ziel ↔ Lichaam

Oplossing: Wipwap → plus/ min-tegenstellingen

Eén doorstrepen = dualisme herleiden tot monisme (ofwel reduceren)

Ethnocentrisme

Ethnos = stam, volk

Spreeken of denken in termen van

→ taal beïnvloedt denken → begripsvorming

Niet taal als (jasje) inkleding van losse gedachten.

Metafoor

Ideologie

Natuurwetenschap → Menswetenschappen (cultuur)

↓	↓
exacte	Psychologie sociologie Pais = Kind pedagogiek Culturele antropologie 19 ^e – 20 ^e eeuw differentiatie innerlijke ervaring zelfbewustzijn

erklären	→	“verstehen” zin van iets vatten	<u>intenties bedoelingen</u>
↓			

Herleiden tot oorzaken

Determinisme

Vaste wetten

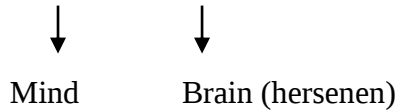
Natuurwetten

Objectief

Vrijheid

subjectief

Probleem van de innerlijke ervaring Thomas Nagel
Mentale en fysische toestanden

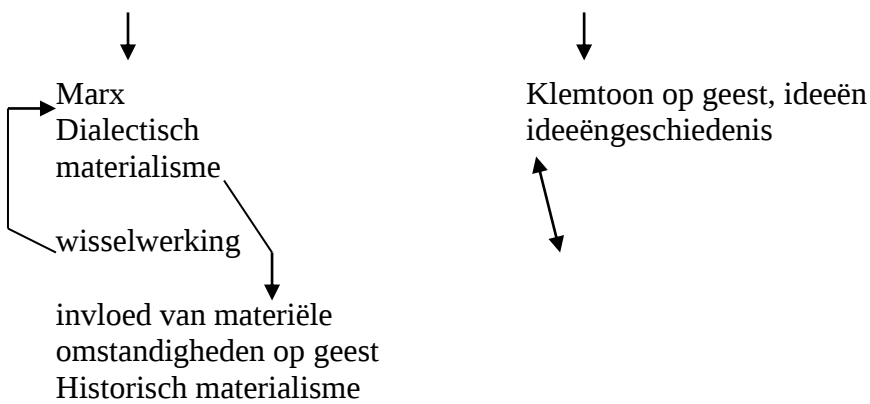
Afstand taal ↔ ervaring: Overbruggen door vergelijkingen
Verantwoorden beeldspraken

Intersubjectief verstaan: interpreteren van afstand tussen subjecten.

Subject – subjectrelatie

Tegenover subject - objectrelatie
(erklären) (verstehen)

Materialisme - idealisme

denken in tegenstellingen

↓			
Binaire logica:			
EN	$1 + 1 + 1 + 1 = 1$		
	$1 + 1 + 1 + 0 = 0$		
OF	$1 + 0 + 0 + 1 = 1$	inclusief	
EXCLUSIEVE OF	$1 + 0 = 1$		
	$1 + 1 = 0$	polemiek → onjuiste alternatieven verwerpen	

In een levensbeschouwelijke discussie is polemieek zinloos.

WB 2.2 sexualiteit

Vrouw → heilige +
→ hoer -

Tweedeling, dualisme

Stereotypering :versimpelde weergave van de werkelijkheid

Post-modern: lastig

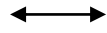

Na

Modernisering vanaf verlichting
Klemtoon op rede

voortgangsgeloof

traditioneel

nieuw

-

+

Afstand

beeld
taal

werkelijkheid
ervaring

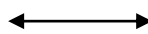
Beeldcultuur

Natuur

↓
biologische verklaring

↓
Maatschappelijke rol
vrouwenstudies

Gender racisme

cultuur

↓
ideologie

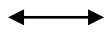
↓
Macht

Feminisme ↔ cultuurkritiek
heerschappij ↔ onderdrukking
onuitgesproken veronderstellingen

Marxistische vervreemding : Mens is arbeidend wezen. Als arbeid zo is dat hij niet kan ontplooiën, vervreemd hij van zichzelf

Jürgen Habermans

Strategisch

Communicatief

↓
Manipuleren

↓
open, gelijk

↓
Macht

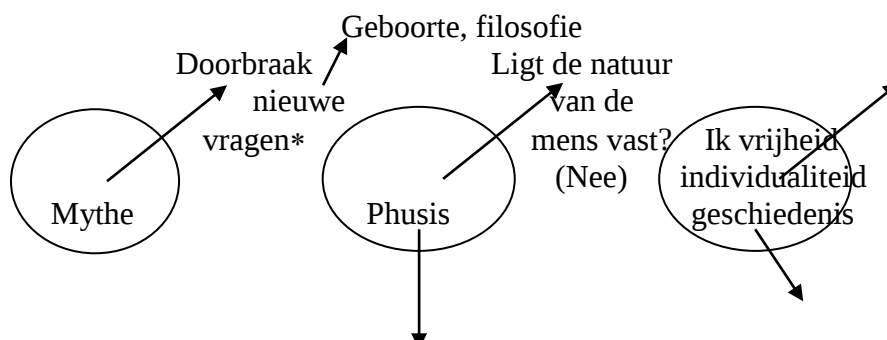

Herrschaftsfrei

Thomas Kuhn: The structure of scientific revolution

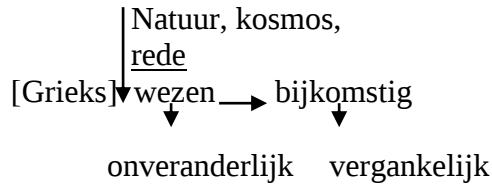
Revolutie ← to → evolutie

De ontwikkeling gaat schoksgewijs

Waar is alles
van gemaakt

zie existentialisme

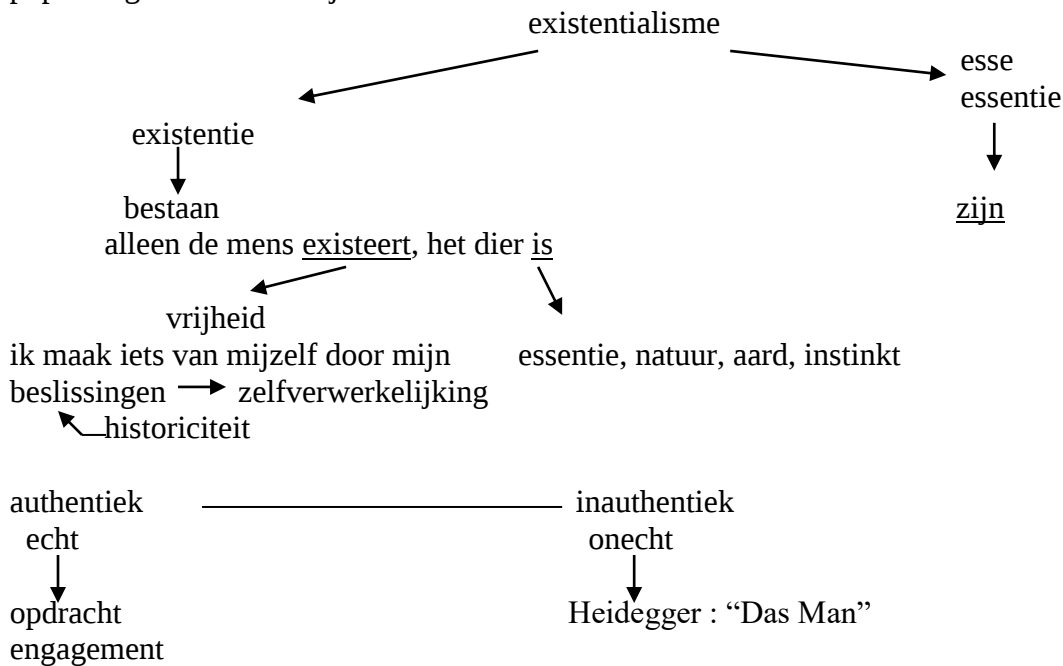
cirkel = (denk)horizon = het geheel van vanzelfsprekendheden waarbinnen je denkt
Pijl = doorbraak

Doorbraak is nooit een bewust gepland proces, je ontderkt dat pas achteraf als je met de brokken zit.

* Eerste doorbraak : ontstaan van de filosofie uit de mythen. De mytische mens leeft volgens de mythen (verhaal met gezag)

Kosmos ↔ chaos
Het geheel van de werkelijkheid voor zover geordend

Het extentialisme is een denkstroming ontstaan rond de 2^e wereldoorlog. In Nederland populair geworden in de jaren 60.

Achtergrondinfo jaren 60-70

Non-conformisme = je niet aanpassen
Conformeren = aanpassen

Jaren 60 - Vietnamoorlog
- Martin Luther King

Protest tegen het gezag!!

Anti-autoritair- term die opkomt in de jaren 60 = tegen de autoriteit
Tegenover de autoritaire persoonlijkheid

Socialisme en Marxisme zijn populair in de jaren 60

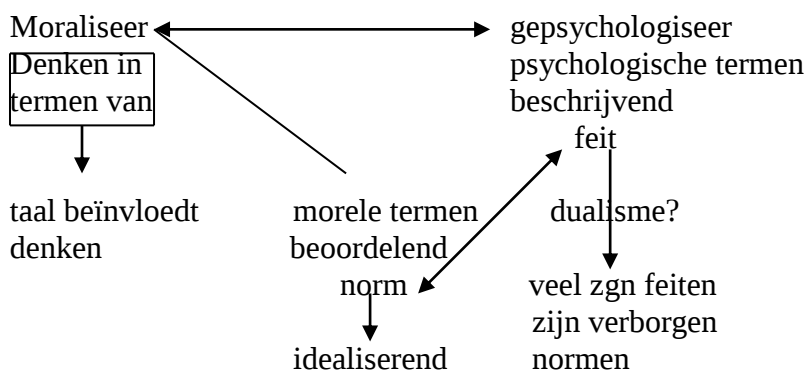
Eind jaren 60 komt vanuit Amerika de aandacht voor Oosterse en alternatieve religies (oosterse renaissance).

Men ziet in de jaren 70 de aandacht van buiten naar binnen. Aandacht voor de psychologie, de innerlijke ervaring van de mens → hippie

Bespreking Margriet weet raad

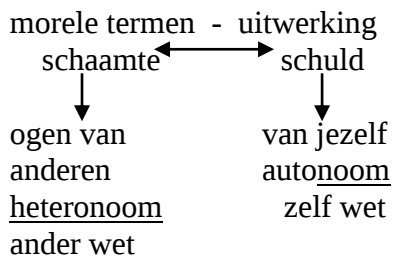
Deugd is een positief verworven eigenschap

Het benadrukken van verschillende deugden is historisch bepaald.

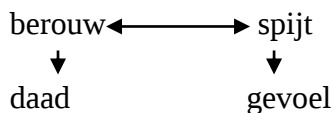
moraliseren → te snel denken in termen van goed of kwaad.

De psychologie heeft binnen de moraal het begrip ambivalentie binnengebracht
Goed en kwaad kunnen door elkaar heen lopen

Autonome moraal: vanuit jezelf ("Ik verklaar mijzelf schuldig") Eigen verantwoordelijkheid, geweten.

rechtschapen → deugd
(rechtvaardig)
matigheid

Def van verlichting (=aufklärung) van E.KANT

Verlichting is het vertrek van de mens uit zijn onmondigheid waarvoor hij zelf verantwoordelijk is.

↓

Niet durven na te denken zonder hulp van anderen
(Het onmondig kind)

De vraag hoe de mens omgaat met zijn gevoelens ligt op het grensvlak van psychologie en moraal: U ont moet de term :geestelijke gezondheid

Wanneer noem je iets een probleem? :Dit kan historisch en cultureel bepaald zijn.

Van Galen blikt terug op de jaren 70 met het etiket ik tijdperk. Dit etiket is bediscussieerd begin jaren 80. Het was de titel van een special van de Haagse Post december 1979.

Groeipsychologie artikel

Natuur cultuur

Behaviorisme:

